

- конференції. – М.: Юриспруденція, 2008. – С. 23–27.
12. Мельничук О.С. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні ; редкол. О.С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1: А–Г / укл. : Р.В. Болдирев та ін. – 1982. – 632 с.; Т. 4: Н–П / укл. : Р.В. Болдирев та ін. ; ред. : В.Т. Коломієць, В.Г. Скляренко. – 2003. – 656 с.
  13. Назаркин М.В. Безопасность высокорисковых объектов как составляющая национальной безопасности Российской Федерации / М.В. Назаркин // Место и роль МВД России в обеспечении специальных правовых режимов : сб. науч. тр. – М. : ВНИИ МВД России, 2004. – С. 138–153.
  14. Новикова А.М. Загрози та індикатори економічної безпеки транспорту України [Електронний ресурс] / А.М. Новикова // Стратегічна панорама. – 2002. – № 1. – Режим доступу: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2002_1/04_ProplemyBezpeky.pdf.
  15. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
  16. Салеев В.Н. Транспортная безопасность – категория экономической / В.Н. Салеев // Транспортная безопасность и технологии. – 2004. – № 1. – С. 106–107.
  17. Ситник Г.П. Безпека як категорія і функція державного управління / Г.П. Ситник // Вісник НАНУ. – 2004. – № 1. – С. 350–357.
  18. Сулакшина С.С. Нормативные правовые проблемы обеспечения транспортной безопасности Российской Федерации / С.С. Сулакшина, М.В. Виясова, А.В. Жукова, А.Н. Тимченко, А.С. Сулакшина, Е.А. Хрусталева // Проблемы нормативно-правового регулирования транспортной безопасности. – М. : Научный эксперт, 2004. – С. 3–20.
  19. Webster's new twentieth century dictionary of the English language. Second edition. – London, 1979.

УДК 339.138

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ

Ковтунова О.М.

здобувач Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАНУ

Annotation

In clause the basic kinds of efficiency of state management and methods of their estimation are considered, the existing approaches to definition of criteria of an estimation of efficiency of mechanisms of state management, feature of their application concerning efficiency of state management of activity of the commodity manufacturers are analysed.

Анотація

У статті розглянуто основні види ефективності державного управління та методи їх оцінювання, проаналізовано існуючі підходи до визначення критеріїв оцінювання ефективності механізмів державного управління, особливості їх застосування щодо ефективності державного управління діяльністю товаровиробників.

Ключові слова

Механізми державного управління, ефективність державного управління, критерії, види, методи, соціальна ефективність державного управління, товаровиробники.

I. Вступ

На сучасному етапі розвитку економіки України актуальним є питання щодо оцінювання ефективності функціонування механізмів державного управління. Використання одержаних результатів дає змогу виявити проблеми, оперативного знайти шляхи їхнього

вирішення, удосконалити управлінську діяльність на відповідних рівнях і підвищити ефективність механізмів державного управління. У зв'язку із цим необхідно розробити теоретичні і практичні аспекти оцінювання ефективності механізмів державного управління і визначити критерії, за якими воно здійснюється.

Останнім часом зазначеній проблемі приділяється значна увага з боку вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Г. Атаманчук, Н. Глазунова, Д. Зеркін, В. Лобанов, Е. Лутохін, О. Оболенський, А. Черв'яченко, А. Мельник [1–8]. Незважаючи на значну кількість досліджень проблеми в цьому напрямі, на сьогодні не вироблено єдиного загальноприйнятого підходу до оцінювання ефективності державного управління і не існує чітко визначених критеріїв. З огляду на це визначення критеріїв, видів і методів оцінювання ефективності державного управління, особливо щодо діяльності товаровиробників, є дуже важливим.

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути основні критерії і методи оцінювання ефективності механізмів державного управління.

III. Результати

У сучасному механізмі управління національною економікою важлива роль належить

державі. Існуючі негативні сторони ринку зумовили необхідність регулювального втручання держави для їхнього пом'якшення чи усунення. Державне економічне регулювання ринкової економіки передбачає здійснення таких основних функцій, як: оптимізація структури національного продукту; антимонопольне регулювання; розробка і виконання господарського законодавства, що визначає єдині "правила гри" для ринкових суб'єктів; забезпечення національних конкурентних переваг на світовому ринку, що має безпосередній стосунок до діяльності товаровиробників.

У зв'язку із цим необхідно створити ефективне державне управління, під яким слід розуміти вміння раціонально використовувати потужний потенціал держави, тобто здатність адміністративних структур ефективно формувати, реалізовувати державну політику і пропагувати колективні ініціативи [1, с. 4].

Державне регулювання економіки здійснюється різними методами: адміністративними, економічними і правовими. У сучасних умовах основними є економічні методи.

Макроекономічне державне регулювання має свої власні механізми впливу. Вони, як правило, становлять систему взаємозалежних заходів і інструментів проведення визначеного напрямку макроекономічної політики. Механізмами впливу на економіку є: прогнозування і програмування, бюджетний, податковий, грошово-кредитний, валютний, інвестиційний, ціноутворювальний механізми. Їхня сукупність являє собою загальний механізм державного макроекономічного регулювання. Будь-який з названих механізмів як сукупності важелів (чи інструментів) впливу працюють злагоджено і результативно тоді, коли інструменти правильно підібрані і використовуються відповідно до їх призначення, а також завдань, які треба буде розв'язати.

До конкретних механізмів реалізації державної політики у сфері діяльності вітчизняних виробників відносять:

- 1) правове регулювання організаційної, фінансової і господарської самостійності вітчизняних виробників;
- 2) формування системи державних органів, що займаються питаннями вітчизняних виробників;
- 3) прийняття державних і регіональних програм, що сприяють реалізації інтересів вітчизняних виробників;
- 4) бюджетне, податкове і митне регулювання, що дає змогу створити умови для оптимізації та забезпечення ефективності діяльності вітчизняних виробників;
- 5) методична підтримка вітчизняних виробників, у тому числі організація і проведення конференцій, семінарів з актуальних питань інноваційного розвитку;
- 6) підготовка і підвищення кваліфікації кадрів та управлінської культури вітчизня-

них виробників з метою посилення мотиваційних процесів;

7) інформаційна підтримка вітчизняних виробників, у тому числі інформування їх про резерви внутрішнього та зовнішнього ринків.

Слід відзначити, що держава діє через систему органів і установ, котрі утворюють державний механізм, у центрі якого знаходяться державні органи влади й управління. Державний орган – це офіційний інститут, який складається з організованих груп, наділених правом приймати владні рішення (міністерство, парламент, суд). Державний апарат є найбільш істотною частиною державного механізму, до його складу входять чиновники (посадові особи), а також державні службовці, котрі не володіють владними повноваженнями. Державні установи – це організована група осіб, що обслуговує або населення, або держава в цілому [2, с. 16].

Таким чином, до державних механізмів належать:

- система органів і установ, котрі утворюють державний механізм, у центрі якого знаходяться державні органи влади й управління;
- система взаємозалежних заходів і інструментів проведення визначеного напрямку макроекономічної політики.

Поняття ефективності державного управління має багато значень і тлумачень. У зарубіжній і вітчизняній літературі розглядають кілька видів ефектів, у тому числі соціальний, економічний і виробничий. Кожний з видів ефектів являє собою узагальнюючий, сумарний показник управлінської діяльності, впливу у визначеній сфері державного і муніципального управління, отриманий у результаті підсумовування сукупності критеріїв, показників, індикаторів. Виробничий і економічний ефекти є допоміжними, складеними елементами при оцінюванні ефективності державного і муніципального управління, від показників виробничих, економічних ефектів залежать показники соціального ефекту.

Спрямованість державного і муніципального управління на взаємозв'язок потреб, інтересів, цілей, засобів, діяльності, результату сприяє досягненню бажаного результату управління – підвищенню рівня добробуту об'єкта управління (суспільства). Отже, цілісність, тобто нерозривність ланцюжка управління, який складається з ланок: потреба – інтереси – цілі – засоби – діяльність – результат, – це необхідна складова державного і муніципального управління. Від стану державного і муніципального управління (рівня раціональності, об'єктивності, продуктивності, ефективності) залежать рівень розвитку держави і суспільства, якість життя кожної окремої людини, тому і ставлення до нього має відповідати його ролі і значущості – бути науковим, всеохоплюючим, масштабним, глибоким, професійним [3, с. 13].

Дослідження показують, що вимірюється, як правило, те, що легко виразити кількісно. Однак зосередження уваги тільки на цьому факторі призводить до небажаних результатів. По-перше, через те, що витрати легше виміряти, ніж вигоду, ефективність часто зводять до економії. Економія коштів і робочої сили стає єдиним показником поліпшення; гонитва за ефективністю перетворюється на прагнення до скорочення витрат. По-друге, через те, що суспільно необхідні витрати складніше визначити, ніж економічні витрати, часто не зважають на зовнішні фактори. Окремі підрозділи прагнуть поліпшити у своїй роботі співвідношення “витрати/вигоди”, навіть якщо загальний ефект нижче за оптимальний. По-третє, економічні вигоди легше виявити, ніж суспільні, і коли намагаються підвищити ефективність, то підмінюють одні критерії іншими, які легше вирахувати [4, с. 18].

У загальному значенні ефективність означає те, скільки ресурсів було витрачено для досягнення визначеного результату чи які були витрати при одержанні тієї чи іншої вигоди, тобто ефективність – це співвідношення результатів і витрат. Іноді виділяють соціальну і функціональну ефективність. Однак виконання будь-якої роботи органів державного управління повинне вимірюватися не тим, скільки витрачено коштів чи було зайнято співробітників, а тим, наскільки добре поставлялися товари і якою мірою задовольнялися потреби споживачів послуг. Таким чином, у центрі уваги виявиться ефективність управління.

Відповідно до цільового підходу ефективність системи визначається її здатністю досягати поставленої мети за допомогою рационально організованих дій її складових. Розглянемо види ефективності.

У літературі поширеною є класифікація, відповідно до якої виділяють три види ефективності – економічну, соціальну, соціально-економічну. Економічна ефективність визначається через різні вартісні показники, що характеризують проміжні і кінцеві результати діяльності. Цей вид ефективності не відображає всієї специфіки відносин, які властиві певній діяльності, її критерій – мінімізація витрат чи максимізація результатів. Соціальна ефективність виявляється як результат впливу заходів економічного характеру на формування способу життя людини, його критерій – задоволення потреб соціального характеру відповідно до ресурсів, що спрямовані на досягнення цих цілей. Економічна і соціальна ефективність тісно пов'язані між собою. Підвищення економічної ефективності вже саме по собі веде до зростання соціальної ефективності [5, с. 27].

Оскільки державне управління здійснюється у вигляді впливу одних людей на інших з метою реалізації їхніх інтересів, то слід враховувати головним чином соціальні результати і наслідки – не просто виробничі, технологічні, економічні показники, а їхнє

“переломлення”, з одного боку, через забезпечення потреб суспільства і підтримку його цілісності і динаміки, а з іншого – шляхом задоволення запитів людей, створення умов для трудового і благополучного життя, збереження здоров'я і моральної чистоти.

Однак визначити результат управління й оцінити його ефект дуже складно. Тому спочатку потрібно виділити критерії, на основі яких можна було б вимірювати об'єктивізацію управління (наближення суб'єктивності управління до об'єктивних тенденцій, закономірностей, форм суспільної життєдіяльності) і висловити з цього приводу достовірні й обґрунтовані судження.

Оцінювання ефективності державного управління передбачає використання визначених критеріїв і показників для співвідношення, вимірювання. Наука і практика виробили і реально використовують чимало критеріїв, за якими можна вимірювати ефективність державного управління.

Аналіз основних підходів до визначення поняття “критерії ефективності” дав змогу уточнити поняття “критерії ефективності державного управління”, яке позначає ознаки чи сукупність ознак, прояви управлінської системи, на підставі яких оцінюється рівень, якість та ефективність системи управління в цілому, а також окремих управлінських рішень.

Проведені дослідження дали можливість виділити такі види критеріїв ефективності державного управління:

1) вищий критерій ефективності системи державного управління в цілому означає повноту реалізації її функцій [6, с. 305];

2) спеціальні критерії ефективності управління – зниження складності організації управління, яка повинна бути простою, зрозумілою людям [4, с. 449];

3) критерії конкретної соціальної ефективності діяльності кожної структури, кожного учасника управління, кожного одиничного управлінського рішення, дії, відносини [4, с. 449];

4) критерії загальної соціальної ефективності, які пов'язані з потребами, інтересами й цілями суспільного розвитку та дають змогу вимірювати рівень їх задоволення. До них можна віднести: темпи і масштаби приросту національного багатства; рівень життя населення порівняно зі стандартами розвинутих країн; врегульованість, безпека, надійність суспільних відносин, рівень людського розвитку [7, с. 125];

5) критерії спеціальної соціальної ефективності державного управління, які розкривають і характеризують якість (рівень) усієї сукупності органів державної влади і місцевого самоврядування в єдності їх цілепокладання, організації і функціонування [8, с. 155].

Критерії загальної соціальної ефективності державного управління дають можливість бачити і вимірювати рівень задоволення нагальних потреб, інтересів і цілей суспільства,

окремої соціальної групи, конкретної особи, що досягнуто через державне управління.

В основі критеріїв ефективності – принципи державного управління, оскільки вони є об'єктивно зумовленими нормативними вимогами, виробленими практикою соціального й державного управління і засобами регулювання зв'язку між цілями та результатами управлінської діяльності. Принципи виражають вимоги об'єктивних законів управління; їхня дія пов'язана з реалізацією функцій системи управління і стимулює ініціативу й самодіяльність мас, якими управляють.

Критерії ефективності державного управління, котрі формулюються на базі системи об'єктивних цінностей, знаходять вираження в ідеології суспільно-державного ладу, у стратегічних цілях правлячого суб'єкта – політичному курсі, концепціях, політичних установах і нормах системи управління, за якими стоять загальні національно-державні інтереси.

IV. Висновки

Ефективність державного управління виявляється на всіх рівнях функціонування системи: від окремої організації – до місцевого суспільства, від місцевого рівня – до регіонального, від регіонального співтовариства – до соціальної системи і її політичної організації – держави. На кожному з рівнів ефективність вимірюється за своїми критеріями, які характеризують співвідношення цілей і результатів, а в іншій площині – відповідність результатів. На рівні товаровиробників критеріями оцінювання державного та місцевого управління можуть бути: темпи і масштаби приросту національного доходу; рівень життя населення порівняно зі стандартами розвинутих країн; економічна безпека, яка виявляється в економічному зростанні товаровиробників; поліпшення результатів роботи товаровиробників з урахуванням

підвищення ефективності роботи митних органів та служб, державної підтримки товаровиробників, управлінської культури та посилення мотивації органів державного управління.

Література

1. Макроэкономика: социально ориентированный подход: учебник для студентов эконом. специальностей учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / под ред. Э.А. Лутохиной. – Мн.: ИВЦ Минфина, 2005. – 400 с.
2. Лобанов В.В. Государственное управление и общественная политика: учеб. пособ. / В.В. Лобанов. – СПб.: Питер, 2004. – 448 с.
3. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций / Г.В. Атаманчук. – 2-е изд., дополн. – М.: Омега-Л, 2004. – 554 с.
4. Глазунова Н.И. Система государственного управления: учебник для вузов / Н.И. Глазунова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 551 с.
5. Червяченко А.В. Теоретические подходы к определению эффективности социально-экономической системы и ее видовой классификация / А.В. Червяченко // Экономика развития. – 2006. – № 1 (37). – С. 46–48.
6. Зеркин Д.П. Основы теории государственного управления: курс лекций для студ. вузов / Д.П. Зеркин, В.Г. Игнатов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: МарТ, 2005. – 512 с.
7. Оболенський О.Ю. Державна служба: підручник / О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
8. Мельник А.Ф. Менеджмент державних установ і організацій: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, Н.М. Васіна; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 464 с.

УДК 351:37

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА РИНКУ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Козарь Т.П.

кандидат наук з державного управління
Класичний приватний університет

Annotation

The author considers factors which determine the prospects of the educational system of Ukraine at the market of international educational services in the article. There was determined the factors which influence on the increase of competitiveness of education. The special attention is spared the European standards of quality of education and problems of the Ukrainian educational system in achieving these standards. There was determined a task is for upgrading educational services in Ukraine and conse-

quently is an increase of competitiveness of the domestic educational system in the article.

Анотація

У статті розглянуто чинники, котрі визначають перспективи освітньої системи України на ринку міжнародних освітніх послуг. Визначено фактори, що впливають на підвищення конкурентоспроможності освіти. Особливу увагу приділено європейським стандартам якості освіти та проблемам української освітньої системи в досягненні цих стандартів. Визначено завдання для